

BÍRÓ CSABA

Vérengzés Szőregen és Szegeden 1848. október 15-én

A pesti forradalom kitörése után pontosan hét hónappal, 1848. október 15-én Szőreg községben és Szegeden összesen több, mint hatvan személy lelte halálát. Szerbek, magyarok és románok estek áldozatul a fellobbanó népharagnak. Gazdag szerb és magyar polgárok üzleteit rabolták ki, hatalmas anyagi és erkölcsi kárt okozva ezzel a városnak. Az üggyel kapcsolatban senkit nem vontak felelősségre, a városi tanács ereje csak a károk összeírására, és a halottak szép eltemetésére volt elegendő.

1848-ban a Délvidéken rövid idő alatt hihetetlen változások zajlottak le az emberek egymás közti kapcsolataiban. Az addig békésen egymás mellett élő magyar, német illetve szerb falvakat sikerült halálos ellenséggé tenni. Ebben nagy szerepe volt a török fennhatóság alatt álló Szerb Fejedelemségből érkezett önkénteseknek, a szerviánusoknak. A fanatikus katonák egész falvakat irtottak ki, amelyek közt nemcsak magyar, hanem román is akadt. A szerviánusok „többnyire szálás termetű, a vakmerőségig bátor, a lőfegyvert és a handzsárt egyaránt jól forgató férfiak voltak, kik már hazájokban is kalandor vagy rabló életpályát folytattak”.¹ E fanatikusok nemcsak a tulajdonképpeni Szerbiából, hanem a Török Birodalom más, szerbek lakta tartományaiból, így Boszniából és Montenegróból is érkeztek Magyarországra. Számuk egyesek szerint 3000, majd 10-12000 fő² volt, mások ennél jóval több, kb. 20000 főről beszélnek.³

A szerviánusok behívása (ezt Ferdinand Mayerhoffer alezredes, belgrádi osztrák konzul szervezte) és az általuk terjesztett hozzáállás és fanatizmus

¹ Horváth 1871, 223. p.

² Horváth 1871, 223p.

³ Hermann 1996, 99p..

rengeteget ártott a magyar és a szerb nép viszonyának. A szenvedélyek elszabadulásának ők voltak a fő okozói.

A szerb erők 1848 októberének elején indítottak egy támadást, amelynek célja a Bánság elfoglalása és Szeged bevétele volt, valamint kapcsolatteremtés a temesvári helyőrséggel. Ezenkívül a kikindai kerület szerb lakosságát akarták fellázítani. Az offenzíva három hadoszlop támadását jelentette Óbecse, Törökbecse és Kikinda ellen. A támadás azonban nagy kudarcot hozott a szerbek számára: mindhárom helyen vereséget szenvedtek. Törökbecsét ugyan felgyújtották, de az Óbecséről érkezett segítséggel (a csapatokat Damjanich vezette) kiverték őket a városból.⁴

Ezen harcok, a város irányába tartó szerb támadások érthetően nagy rémületet okoztak Szegeden. Ezenkívül a szegedi polgárok tartottak még a környékbeli szerb nyelvű falvak esetleges fellázadásától is. A közhangulat megváltozásában azonban főképpen egyes szerb polgárok kijelentései miatt történhetett ilyen komoly változás. Egy bizonyos szerb ifjú, ki tagja volt a nemzetőrségnek kijelentette, hogy ő szerb testvéreire bárki parancsolja is, lőni nem fog. Szrematz Román ellen pedig a tanács is vizsgálatot folytatott, mert ő áldozó csütörtökön a mulatozó tanyai népre ezt kiáltotta: „csak egyetek, igyatok, őszre fejeiteket ugyis vasvillára aggatjuk”.⁵

Mint láthattuk Szeged magyar lakosságának megrendült a bizalma saját szerb nemzetiségű polgáraiban. Ennek fő okát a délvidéki szerb mozgalmak nyomán megjelenő kegyetlenkedésekben és eme mozgalmakkal azonosulni látszó néhány szerb polgár kijelentéseiben kell keresnünk. Majd hamarosan megérkezett az óbecsei és törökbecsei győzelmek híre a városba. Az aggodalmakat izgatottság és lelkesedés váltotta fel. Az ellentétes érzelmek hirtelen változásai komoly feszültséget teremtettek. A pattanásig feszült légkörben október 13-án érkezett egy segélykérő levél, melynek hatására hat század nemzetőr készült elhagyni a várost, október 15-én, vasárnap.⁶

Az események pontos rekonstruálása rendkívül nehéz feladat. Ugyanis a források több ponton eltérőek, sőt néhol egymásnak ellentmondóak. A leghitelesebb leírás talán Moczika Döme esküdtté, aki szemtanúja volt a szőregi

⁴Olchváry [é.n.] 84–87p.

⁵Reizner 1884, 161p.

⁶Horváth 1871, 64p. és Reizner 1884, 178–179p.

eseményeknek. Sokan hozzá hasonlóan számolnak be a történekről, és a sajtóban is ilyen tartalmú cikkek jelentek meg. Vukovics Sebő kormánybiztos azonban másképp adja elő a történeteket, az ő elmondásából egészen más okokat ismerhetünk meg. Nézzük először mi is történt Szőregen, ebben a „szép fekvésű rác-magyar faluban „[...]” ahol 1030 magyar katolikus, 1380 n. e. óhitű [szerb] és 20 zsidó lakos élt ebben az időben”⁷

Moczika Döme esküdt így írja le az eseményeket:

„1848-ik év October 14-én [a pontos dátum október 15-e] Torontál megyében kebelezett Szőregh helység lakossai reggeli 9 órára a helység házánál általános népfelkelés következtében összegyülekeztek tanácskozás végett a’ Marienfeldi táborba való menetelről, a hol némely magyar lakosok által azon áll hir terjesztetett, hogy a’ mult ejszakán Barakovits György Szőreghi jegyző által Szőregh helysége Rátz lakossainak fegyver osztatott ki, – erről kevés vita támadt, és az érintett jegyzőnek mostoha fia Veinrich Ágoston atyja elleni hamis kikelés végett haragra geredvén [sic!] ezen káromló szavakra fakadott, hogy bassza az ily magyaroknak istenét a ki illy áll hireket kohol, – az említett jegyző ezen heves vita közben közejekben ment és egy Szőreghi lakos Kertész György nevezetűnek szemébe köpött hogy miért hazudik”⁸

Természetesen ezek után érthető, hogy a szőregi magyar lakosok miért kiabáltak, hogy „ezentúl ezen jegyző nekik nem kell”. A lármára Követs Andor helybeli lelkész is odaérkezett és intette híveit, hogy „minden törvénytelen ségtől óvakodjanak”. De a magyarok nem hallgattak rá és azt kívánták, hogy a jegyző mostohafiát rögtön verjék vasra, mert különben agyonverik. Miután vasraverték, a kedélyek lecsillapodtak.

Délután érkeztek meg a Szegedről kiindult nemzetőrök a faluba. Miközben vártak a hátramaradottakra, néhány magyar lakos elmondta a nemzetőröknek, hogy „Szőregh helységben rác lakosok között mult éjszakán alattomosan fegyvereket osztottak el és a’ jegyzőnek fia a’ magyaroknak istennét káromolta”.¹⁰ Erre a nemzetőrök leugráltak kocsijaikról és fegyvert ragadtak.

⁷ Fényes 1851, 158p.

⁸ CsML. Népgyűlési és Közgyűlési iratok, 1848-49. Moczika Döme esküdt Rác József szolgabírónak a szőregi eseményekről. Szeged, 1848. október 15.

⁹ Szeged tört. 2. 1985, 766 p. és Szőreg és népe 1977, 111 p.

¹⁰ Lásd a 8. jegyzetet

Így ír erről Rác József szolgabíró, aki október 16-án járt Szőregen, és megpróbálta az eseményeket a falu lakosainak elmondása alapján rekonstruálni:

„Esküdt úr jelentése következtében ma reggel Szőregen megjelenván az egész népséget szétfutva találtam, a kérdezkedések nyomán a következőket jelenthettek [sic!] Ugyanis mint az esküdti jelentésből is világos, bizonyos Kertész György szőregi lakos, a Szeged Városából több száz kocsikon Szőregen keresztül vonuló Szegedi nemzetőröket feltartóztatván ugyan az érdeklött jelentésben érintett szavakkal annyira felbőszítette, hogy ezek azonnal kocsijaikról leugrálván fegyvert ragadtak, elsősben is a helység házát rohanván meg – a jegyzőt meggyilkolandók – megtalálták-e vagy nem; vagy meggyilkolták-e? vagy nem? nem tudatik, mert se híre se hamva, ezután a vasban lévő fiát támadták meg, azt több lövésekkel, és szúrásokkal kegyetlenül meggyilkolták, s szurony, és kasza hegyeken az utcán lévő pocsolóyába beleverték – ez idő alatt a többi tömeg a rác házakra rohant, rabolt, és gyilkolt tovább 2 óra hosszant, eddig kilenc halott találtatott, kik közt 2 leány, és 1 asszony van, – mondják hogy valóságos vadászatot tartottak a gyepen szétfutott rácok ellen. Állítatik hogy a Maros folyamába is szorítottak néhányan. Tény hogy a rác templomot felkutatták és ott nagyba[n] romboltak. A rác papokat keresték de az egyik elszökött, a másikat házánál találvan combját kaszával keresztüldöfték. De még számosabban vannak veszedelmesen megsebesítve.”¹¹

Mások a szerbek és a nemzetőrök közti lövöldözésről beszélnek, amely során 15 szerb életét veszttette, a többiek pedig a szomszédos Deszkre futottak.¹² A kérdés csak az, ha a magyarok állítása – miszerint a jegyző jóvoltából 150 fegyvert osztottak szét a helyi rácok között – úgymond csak „álhír”, akkor vajon mivel tudtak a szőregi szerbek a nemzetőrökre lőni. Reizner János szerint a szerbek csak az átvonuló nemzetőrség tiszteletére lövöldöztek, vagyis félreértés történt.¹³ Persze itt is felvetődik a kérdés, hogy vajon honnan származtak az üdvözlésre használt fegyverek.

¹¹ CsML. Népgyűlési és Közgyűlési iratok, 1848–49. Rác József szolgabíró Rónay Móric alispánnak Szőreg, 1848. október 16.

¹² Reizner 1884, 179p.

¹³ Reizner 1884, 179p.

Vukovics Sebő merőben másként írja le az október 15-i szőregi eseményeket. Szerinte mikor a nemzetőrök átvonultak a falun, elterjedt közöttük a hír, hogy a szőregi szerbeknél fegyverek vannak, és a nemzetőrök elvonulása után a helybeli magyarokat akarják megtámadni. Erre elkezdték átkutatni a szerbek házait, és csakugyan több helyen találtak is fegyvereket. A házkutatás alatt verekedés tört ki, s a nemzetőrök a rájuk támadók közül néhány szerbet megöltek.¹⁴

A forrásokból kitűnik, hogy a szőregi szerbek valószínűleg rendelkeztek fegyverekkel. Azzal kapcsolatban, hogy hogyan jutottak hozzá, és mikor szándékoztak őket felhasználni, már eltérőek az álláspontok. A helyi magyar lakosság vélt vagy valós ébersége és a nemzetőrök erélyes fellépése mindenestre keresztülhúzta a szerbek esetleges támadásának a tervét. A nemzetőrök cselekedeteit egyesek rablásnak és gyilkolásnak, mások házkutatásnak és verekedésnek minősítik. Sehol nem esik szó a szőregi történések leírása közben a nemzetőrök részegségéről. Az ittias nemzetőrök száma (azoknál a forrásoknál ahol ilyen előfordul) mindössze kettő. Azonban ez a két ember lármázza fel Szegedet, ők terjesztik el, hogy „jönnek a ráczok, a mieinket Szőreghen már öldösik”. Ez már valóban álhír volt, amiről azonban a szegedieknek fogalmuk sem lehetett.

„Jellemére nézve a szegedi nép szelíd mérsékletű volt és nagylelkű” – írja Kováts István.¹⁵ Mégis ezen a napon valahogy másképp viselkedett. Erre a napra esett a Kikinda megsegítésére igyekvő nemzetőrök indulása. A mobilizáció országosan nézve is népszerűtlen volt, nem csoda, hogy a szegediek is elégedetlenek voltak. Egyesek közülük féltették városukat a környező településeken élő szerbek támadásától. Valószínűleg borozgattak is néhányan, de ez szüret idején nem számított rendkívüli eseménynek. Az a vélemény, miszerint „mind részeg volt, némelyiket úgy kellett a kocsira feltenni”,¹⁶ valószínűleg erősen túlzó, és nem fedi a valóságot.

Délután 2 óra táján beért Szegedre az a néhány Szőregről visszafordult nemzetőr, akik rosszul értelmezték az ottani történéseket, és szerb támadás

¹⁴ Vukovics 1894, 378 p. és Horváth 1871, 64 p.

¹⁵ Kováts 1981, 271. p.

¹⁶ Kováts 1981, 271. p.

híret terjesztették el a városban. A harangokat félreverték, dobpergés hangzott mindenfelől. Zavar támadt, az emberek a városházához rohantak fegyverekért. Így olvashatunk erről a sajtóban:

„Ez összezapás [t.i. a szőregi B.CS.] városunkba kissé elferdítve jutott. Ugyanis az híresztelték, hogy nemzetőreinket a szőregi ráczok puska lövésekkel fogadták, melly hír harangfélrevertés – dobpergés –, s városunk honlevő lakosságának általános fölkelésére szolgáltatott alkalmat. Mindenki, kinek fegyvere volt, kezibe ragadta, ki pedig nem birt azzal, a városhoz futott, hol kasza, pisztoly és töltények osztogattak. Tíz, tizenkét éves gyermekek is fegyverrel kezökben szaladtak. 'Halál a rácznak!' kiáltá a bosszús s dühbe jött nép s mint oroslán a kölykeit rablóra, rohant Szőregh felé, véreit megvédendő.”¹⁷

Rövidesen megtörtént az első gyilkosság is, egy Nikola Mihály nevű, szerb nemzetiségű polgárt, aki a magyarokkal együtt rohant fegyverért, hogy ő is védje Szegedet, kegyetlen módon agyonverték. Minderre egyedül származása adott okot. Erről az esetről Jelentsik Imre százados jelentéséből értesülhetünk, melyet október 17-én küldött az Országos Nemzetőrseregi Haditanácsnak. Jelentsik Imre részt vett zászlóaljával (a 37. Máriássy gyalogezred 3. zászlóaljával) a bánsági harcokban, majd október 10-én a 33. honvédszászlóalj századosává nevezik ki, így Szegedre kerülve szemtanúja volt a vérengzésnek.¹⁸ A jelentés idevágó része a következő:

„Tegnap délután megkondultak a vész harangok, és hangoss minden oldalról, a Ráczok jönnek, már Szőregben vannak' A nép felkelt, és minden fegyver fogható de fegyver nélküli sietett fegyverért a város házhoz. E nagy zavarban a mostan alakulandó honvéd 33-ik zászlóalyba már besorozott ujjoncok közül is többen rohantak a néppel be a város házhoz fegyverekért. Ezek között volt egy Nikola Mihály nevű Rácz ujjonc is kit a nép megismervén hogy rácz azonnal mint illyent bár ez is rácz elleneink vissza verese végett sietett fegyverért dühében megrohanván irgalom nélkül mint több egyes ráczot, kit dühében előtalált agyon verte.”¹⁹

¹⁷ Kossuth Hírlapja, 1848/96. sz. 430. p.

¹⁸ Bona 1988, 289. p.

¹⁹ MOL. H92 1848:5928 sz. Jelentsik száz. jel. az Orsz. Nemz. Hadit.-nak Szeged, 1848. október 17.

Szerencsétlenségükre éppen ekkor kelt át a hídon, és tartott Szegedre moldvai román marhahajcsárok egy csoportja, marhákat terelve. Róluk azt hitték, hogy szervianusok közelednek a várost megtámadni, és mikor a átérték, rájuk támadtak. Nincs pontos adatunk arról, hogy hányan veszítették életüket, egyes források hat,²⁰ nyolc,²¹ mások tizenkettő-tizenöt,²² megint mások tizenöt²³ „oláhforma emberről” beszélnek. A szarvasmarhák legyilkolására nincsen ésszerű magyarázat.

A nap egyik tragikus hőse Beniczky Andor lovas nemzetőr hadnagy volt. Ő csak csillapítani próbálta az embereket, de nem hallgattak rá, sőt ezért meg is ölték. Halálának körülményeiről így ír Rác József szolgabíró:

„Hat oláhországi marhahajtót szervianusoknak tartván a piac közepén le-lövöldöztek – sőt annyira mentek, hogy a hajtott marhákat, s bivalyokat is agyonlőtték, egy volt szolgabírót ha jól emlékszem Boniczkit [Beniczky] azért, mert egy agyonlőtt oláh még mozogván szuronyokkal döfdöfték, [sic!] s ő arra menvén csak azt mondá 'ne báncsátok hiszen már meghalt' nekifordultak s agyonlőtték”²⁴

Közben a felbőszült tömeg a szegedi szerb kereskedők boltjaihoz rohant, és tőlük fegyvert és lőszert követelt. Zseravitz János fűszeres nagykereskedőhöz is elmentek, és tőle lőszert követeltek. Egyesek szerint ezt a kérést teljesítette, és amíg a készlet tartott ingyen szolgált ki mindenkit.²⁵ Mások szerint megpróbálta elutasítani a fegyvert és lőszert követelőket, miszerint ő ilyesmikkel nem szolgálhat.²⁶ Ismét mások szerint Zseravicz provokálta a nemzetőröket: „Zseravicznál nagyon sok puskaport és kész töltényt találtak. Kérték a nemzetőrök, hogy pénzért adjon belőle. Megtagadta. Azt mondta, hogy ilyen kutyának nem adja, kell az alvidékieknek. Erre a nép felbőszült s „[...]” agyonverték.”²⁷ Az agyonverés okát tekintve is eltérőek az álláspontok. Van aki azt mondja, hogy az ürügy egy szervianus generális, 200 pisztoly valamint a rizses

²⁰Nemzeti Politikai Hírlap, 1848/137. sz. 545. p.

²¹Kossuth Hírlapj, 96.szám 430. p.

²²Reizner 1884, 180. p.

²³Thim 1940, I. köt. 254. p.

²⁴CsML. Népgyűlési és Közgyűlési iratok, 1848–49. Rác József szolgabíró Rónay Móric alispánnak Szőreg, 1848. október 16.

²⁵Szeged története 2. köt. 767. p.

²⁶Kossuth Hírlapja, 1848/96. sz. 430. p.

²⁷Kováts 1981, 272. p.

zsákok alján lőpor rejtegetése volt.²⁸ Zseravicz nejét, az ifjabb Zseraviczot és családját egy Czíkó nevű felsővárosi kapitány mentette ki az őrjüngők kezei közül. Ezzel a tétével a saját életét is kockáztatva.²⁹ Ugyancsak meggyilkolták Damjanovics és Szubics szerb kereskedőket is. A boltosok elleni erőszakos cselekedetekről így tudósított a sajtó:

„Zseravicz gazdag rácz kereskedő boltjába mentek, honnan a tulajdonos azzal akarta elutasítani őket, hogy ilyenekkel nem szolgálhat. Ezzel a népet egészen magára huszítá, s minthogy különben is gyanú volt rá, miszerint a rabló ráczokkal tart, agyonlövék, s boltjából, szobáiból mindent kiszórtak. – Egy Lausevics nevű rácz szatócs házát a nép hasonlólag megrohanta, s itt mindent porrá zúzott. Ezen ember két fiával együtt városunkból igen régen eltűnt, s a rablók táborában van. A nép a megtámadást meg sem teszi, ha az itthon levő harmadik fiú az ablakból a népre nem lő. Itt ölés nem történt, minthogy a lövéstevő a szomszédba s onnan tova ugrott. – A felsővároson egy Szubó rácz ügyvéd és testvére gyilkoltattak meg. Ez utósó minapában úgy nyilatkozott, hogy a ráczok nem sokára a magyarok hátán fognak járni. „[...]” Templom sem kíméltetett meg, mert több az ablakokra tett lövés után oda is betörték, de, mint mondják, semmit sem találtak.”³⁰

A rendet a városban maradt csekély számú katonaság és nemzetőrség állította helyre az esti órákban, miután megbizonyosodott arról, hogy a kiindult nemzetőröket semmi baj nem érte. Ugyan még az éjszaka folyamán előfordultak apróbb rendbontások, de másnapra a nyugalom a városban úgy-ahogy helyre állt. Az október 15-i „véres vasárnap” mérlege igen szomorú. A tragikus események során mintegy 60 ember lelte halálát, az anyagi kár is jelentős volt. (Zseraviczé egyedül meghaladta a 100000 Pft-ot.) Azonban nemcsak „gyanús” szerbek estek áldozatául a népharagnak, Ivankovics úr (öt tartották sokan a város legbecsületesebb polgárának) boltjába is betörték és komoly kárt okoztak.³¹ És akkor nem szóltunk még az erkölcsi kárról, ami az ártatlan emberi életek kioltásával és a féktelen rablással érte a várost.

²⁸ Lásd a 25. jegyzetet

²⁹ Kováts 1981, 443. p. és Vukovics 1894, 378. p.

³⁰ Kossuth Hírlapja, 1848/96. sz. 430. p.

„Az October 16-i [október 15-i] szegedi vérontásért az átok a szerb lázadás szerzőit fogja terhelni örökre, – ők ingerelték föl a szerb népet hallatlan kegyetlenségek elkövetésére, s az által a magyar népben a visszatörlés természetes indulatát költötték föl, mely ez esetben, fájdalom, az ártatlanok fejeit érte.”³² – állapítja meg Vukovics Sebő kormánybiztos az eseményekről. Hozzá hasonló véleményt tükröz a Pesti Hírlap október 21-én megjelent számának utolsó két mondata is: „Itt van gyalázatos izgatásod gyümölcse, nagyravágyó Rajachich. Szálljon büns vén fejedre a mind kétrészrőlí áldozatoknak vére gonosz főpap!”³³

Emellett vizsgálatot rendeltek el az események kivizsgálására, a zavargásban résztvevők felderítésére. A vizsgálat vezetésével Tóth Mihály főbíróat bízta meg. Azonban eredményt nem értek el, senkit sem vontak felelősségre az október 15-én történetekkel kapcsolatban. Az áldozatokat illő módon eltemették, a kárt precízen összeírták. Az árvákról és özvegyekről is gondoskodtak. A vizsgálat eredménytelenségének oka állítólag a tanácsra nehezedő „demaóg nyomás” volt.³⁴

Sok tényező együttes hatása vezetett az 1848. október 15-i vérengzés ki-robbanásához. Szeged városa földrajzi adottságai miatt központi szerepet játszott a Délvidéki hadműveletekben. Ennek terhe a város lakosságára nehezedett: sebesülteket láttak el, nemzetőreik a délvidéki táborokban teljesítettek szolgálatot. Közben a szerb támadások egyre jobban veszélyeztették magát a várost is, az október elején indult szerb offenzíva egyik hadicélja Szeged elfoglalása volt. Azonkívül a szegedieknek komoly problémát okozott saját szerb nemzetiségű lakosságuk is. Egymáshoz való viszonyuk megromlott, mikor a szerb nemzeti mozgalom a fegyveres harc útjára lépett. Az a brutalitás, amellyel a szerb önkéntesek, a szerviánusok léptek fel a délvidéki nemszerb lakossággal szemben, lehetetlenné tette a további békés, félelem és vádaskodás nélküli életet. Felperzselt falvak, városok, kannibáli kegyetlenség jelezte a szerb csapatok útját. Csak romok és legyilkolt lakosok

³¹ Kossuth Hírlapja, 1848/102. sz. 458. p.

³² Vukovics 1894, 379. p.

³³ Pesti Hírlap, 1848/193. sz. 988. p.

³⁴ Reizner 1884, 182–183. p.

maradtak utánuk. De alkalom adtán a visszatorlás sem maradt el, így mindkét fél retteget a másiktól.³⁵

Természetesen felelősség terheli a politikusokat, amiért hagyták idáig fajulni a dolgokat. Némelyek közülük nem is gondolhatták, hogy gyújtó hatású beszédek nyomán milyen szenvedélyek lángolhattak fel, tovább fokozva a népcsoportok közötti feszültségeket. Sajnos Kossuth Lajos is – aki október elején járt Szegeden és itt elmondta emlékezetes beszédét – közvetve hozzájárulhatott a vérengzés kirobbanásához. „Kossuth a szó teljes értelmében megvillanyozott bennünket” – olvashatjuk egy 1848 októberében megjelent újságban.³⁶ De a legnagyobb felelősség a szerb politikusokat terheli, akik elindították a fegyveres harcot és akik behívták az országba a szerviánusokat. A feszültségkeltés, a háború elembertelenítő hatása, az egymástól való félelem és egy félreértés vezetett 60 ember halálához 1848. október 15-én Szegeden.

Források, Irodalom

Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc története. Szerkesztette: Hermann Róbert, Videopont Kiadó Budapest, 1996.

BONA GÁBOR: *Kossuth Lajos kapitányai.* Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1988.

FÉNYES ELEK: *Magyarország Geographiai Szótára.* II. Kötet Pest, 1851.

HERMANN RÓBERT: *Hatvani Imre szabadságharcvezér és az abrudbányai katasztrófa.* Aetas 1992/1-2. szám

HORVÁTH MIHÁLY: *Magyarország függetlenségi harcának története 1848 és 1849-ben.* II. Kötet, Kiadja: Ráth Mór. Pest, 1872.

Kossuth Hírlapja 96. szám. 1848. október 20.

Kossuth Hírlapja 102. szám. 1848. október 27.

KOVÁTS ISTVÁN: *Egy szegény pórfiú önéletrajza.* Magvető Könyvkiadó Budapest, 1981.

Magyar Országos Levéltár. H92 1848:5928 irat, Jelentsik Imre százados jelentése az Országos Nemzetőrseregi Haditanácsnak. Szeged, 1848. október 17.

Nemzeti Politikai Hírlap 137. szám 1848. október 19.

³⁵ Hermann 1992, 5–6. p.

³⁶ Kossuth Hírlapja, 1848/96. sz. 430. p.

- OLCHVÁRY ÖDÖN: *A magyar függetlenségi harc 1848-1849-ben a Délvidéken* Budapest, [é.n.]
- Pesti Hírlap 193. szám 1848. október 21.
- REIZNER JÁNOS: *A régi Szeged. I. Kötet. A negyvenes évek és a forradalom napjai Szegeden.* Szeged, 1884.
- Szeged története 2. 1686-1849. Szerkesztette: Farkas József Kiadja: A Szeged Megyei Városi Tanács Megbízásából A Somogyi-Könyvtár, Szeged, 1985.
- Szeged Város Népgyűlésének, Állandó Bizottmányának és Közgyűlésének iratai. 1848–49. Szám nélküli iratok Csongrád Megyei Levéltár Moczika Döme m.k. esküdt Rác József szolgabírónak a szőregi eseményekről. Szeged, 1848. október 15.
- Szeged Város Népgyűlésének, Állandó Bizottmányának és Közgyűlésének iratai 1848–49. Szám nélküli iratok. Csongrád Megyei Levéltár. Rác József m.k. szolgabíró Rónay Móricnak, Torontál megye első alispánjának. Szőreg, 1848. október 16.
- Szeged Város Tanácsának Jegyzőkönyvei 1848–49. Csongrád Megyei Levéltár A Városi Tanács 1848. október 16-i ülésének jegyzőkönyve
- Szőreg és népe. Szerkesztette: Hegyi András. Kiadja Szeged Megyei Városi Tanács V.B. Művelődésügyi Osztálya. Szeged, 1977.
- DR. THIM JÓZSEF: *A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története I. Kötet Elbeszélő rész. II. Kötet Iratok 1848. március-augusztus.* Kiadja a Magyar Történelmi Társulat Budapest, 1940.
- Vukovics Sebő emlékiratai. Magyarországon való bujdosása és száműzetésének idejéből. Sajtó alá rendezte: Bessenyei Ferencz. Athenaeum R. Társulat Kiadása. Budapest, 1894.